

KEMIKALIEPLAN FÖR GÖTEBORGS STAD

Version
2014-03-24

Göteborgs
Stad

FÖRORD

Vi inom Göteborgs Stads organisation använder tusentals kemiska ämnen. Lagstiftningen inom kemikalieområdet ger ännu inte tillräckligt stöd för att begränsa riskerna med alla dessa. För att uppfylla vårt lokala miljömål för giftfri miljö behöver vi framförallt få bort de farligaste ämnena.

Det lokala miljömålet är att Göteborg ska vara så giftfritt att inte människor eller miljö påverkas negativt. Kemikalieplanen visar hur vi inom staden kan arbeta för att nå delmålen:

- Minskad förekomst av miljögifter i barns vardag
- Utfasningsämnen ska inte användas eller släppas ut i Göteborg

Kemikalieplanen bidrar till ett systematiskt angrepps- och arbetssätt för att minska användningen av farliga ämnen. Viktiga delar är att dokumentera användningen av kemiska ämnen, följa upp de farligaste ämnena (så kallade utfasningsämnen, inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan), prioritera varor och produkter i barnens miljöer samt att ställa kemikaliekraav vid upphandlingar.

Kemikalieplanen är ett styrande dokument för alla förvaltningar och bolag inom Göteborgs Stad, och ingår i stadens struktur för styrning och ledning. Den är en utveckling av några av åtgärderna i miljöprogrammet. Miljö- och klimatnämndens reglemente innebär ett ansvar att leda stadens miljöstrategiska processer, bland annat genom att ta fram planer och strategier för hela Göteborgs Stad. Miljöförvaltningen har på uppdrag av miljö- och klimatnämnden arbetat fram denna kemikalieplan. Upphandlingsbolaget, trafikkontoret, lokalförvaltningen och stadsdelsförvaltningen Centrum har varit involverade i processen. Arbetet med planen har kommunicerats med nätverket för stadsdelarnas utvecklingsledare och stadens samrådsgrupp miljö. Arbetet har även kommunicerats med Kemikalieinspektionen, Miljöstyrningsrådet samt med miljöförvaltningarna i Stockholm, Malmö, Helsingborg och Västerås. För ytterligare förankring och delaktighet har planen remitterats till samtliga nämnder och styrelser i Göteborgs Stad innan slutversionen.

LÄSANVISNING

Kemikalieplanen inleds med ett antal utgångspunkter för stadens kemikaliearbete. Därefter följer åtgärderna. Den första åtgärden, att inrätta ett kemikalieråd, är en avgörande stödåtgärd för de övriga. För varje åtgärd beskrivs vilka som är ansvariga, ekonomiska konsekvenser, tidplan samt hur uppföljningen av åtgärden ska gå till. Efter åtgärderna finns Göteborgs Stads prioriteringslistan för utfasning av farliga ämnen.

Det finns ett antal ord och begrepp i planen som kan vara svåra att förstå. I slutet av planen finns därför en lista över de svåra ord som används. Ordet varor används i kemikalieplanen utifrån kemikalielagstiftningens perspektiv vilket innebär en uppdelning av begreppet i kategorierna varor och produkter, där kemiska produkter särskilt lyfts fram i planen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	1
Läsanvisning	2
Innehållsförteckning	3
Sammanfattning	4
Utgångspunkter	7
Åtgärder	8
Pådrivande kemikalieråd.....	8
Dokumentera och redovisa användningen av kemiska produkter.....	9
Fasa ut farliga ämnen i kemiska produkter.....	10
Ställ kemikaliekraV vid upphandling.....	11
<i>A. Specifika kemikaliekraV</i>	12
<i>B. Ämnen i övriga varor ska redovisas</i>	14
Göteborgs Stads prioriteringslista	15
Tabell 1.1 Utfasningsämnen.....	17
Tabell 1.2 Hormonstörande ämnen.....	18
Tabell 2 Prioriterade riskminskningsämnen.....	21
Ordlista	22

SAMMANFATTNING

Syftet med kemikalieplanen är att Göteborgs Stad ska kunna bedriva ett professionellt och systematiskt kemikaliearbete för att på bästa sätt bidra i arbetet för en giftfri miljö.

VIKTIGA UTGÅNGSPUNKTER

- samhällets gemensamma ansvar för att uppnå en giftfri miljö
- att barns exponering för farliga ämnen ska minska är av högsta prioritet
- försiktighetsprincipen måste tillämpas för hormonstörande ämnen
- det lokala miljömålet för giftfri miljö
- Göteborgs Stads miljöprogram
- miljöbalken och arbetsmiljölagstiftningen.

FYRA KONKRETA ÅTGÄRDER

- Miljöförvaltningen skapar tillsammans med andra berörda förvaltningar och bolag en särskild funktion - ett kemikalieråd. Rådet ska vara pådrivande i stadens arbete med att åtgärderna i planen genomförs.
- Förvaltningar och bolag dokumenterar och redovisar användningen av märkningspliktiga kemiska produkter. Detta gäller även användningen genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet.
- Förvaltningar och bolag fasar ut farliga ämnen i kemiska produkter. Detta gäller även användningen genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet.
- Upphandlingsbolaget tar i samarbete med kemikalierådet fram kemikaliekraV som ska användas vid upphandling – i första hand för prioriterade varor, kemiska produkter och övriga prioriterade produkter i barns vardag och följer upp dessa.

För alla åtgärder, utom den första, finns indikatorer som ska följas upp i stadens miljörapport.

Kemikalieplanen ska gälla tills vidare med en första etapp från 2014 till och med 2017. Under den tiden ska åtgärderna införas och följas upp. En ny reviderad plan ska antas och börja gälla från 2018.

PRIORITERINGSLISTA

I uppdraget med att ta fram en kemikalieplan ingår även att ta fram en prioriteringslista för utfasning av farliga ämnen i staden. Denna kallas i planen för Göteborgs Stads prioriteringslista. En lista med ett antal specifika ämnen behöver kontinuerligt uppdateras och förhindrar inte att ett oönskat ämne byts mot ett annat ämne med samma egenskaper. I Göteborgs Stads prioriteringslista har vi istället utgått från ämnens egenskaper.

Kemikalieinspektionen delar in särskilt farliga kemiska ämnen i utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen utifrån ämnens egenskaper. De flesta utfasningsämnen är ämnen med särskilt allvarliga egenskaper, som till exempel cancerframkallande, mutagena eller hormonstörande. Prioriterade riskminskningsämnen har farliga egenskaper som till exempel giftiga, allergiframkallande och miljöfarliga för vattenmiljön. I kemikalieplanen och Göteborgs Stads prioriteringslista används egenskapskriterier för utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen. Det saknas i nuläget EU-gemensamma kriterier för hormonstörande ämnen, vilket i praktiken innebär att endast ett fåtal ämnen har en EU-

gemensam klassificering som hormonstörande. Hormonstörande ämnen väcker så stor betänklighet och ingår i så många vardagsprodukter att arbetet med att fasa ut dem måste påbörjas i enlighet med försiktighetsprincipen. I väntan på kriterier för hormonstörande ämnen ska hormonstörande ämnen på SIN-listan betraktas som utfasningsämnen i det interna kemikaliearbetet i Göteborgs Stad.

Målet är att vi i staden ska fasa ut varor och produkter som innehåller utfasningsämnen. När det gäller varor är bilden komplex och kännedomen om det faktiska innehållet av kemiska ämnen i en vara är i många fall otillräcklig. Därför är SVHC-ämnen, som leverantören måste lämna information om, och hormonstörande ämnen på SIN-listan prioriterade i utfasningsarbetet. SVHC-ämnena är upptagna på kandidatförteckningen som kontinuerligt uppdateras. I dagsläget omfattar hormonstörande ämnen på SIN-listan och ämnena på kandidatförteckningen drygt 200 ämnen. Bland dessa ämnen finns ett antal ftalater, blyföreningar, nonylfenoler, tennföreningar och perfluorerade föreningar.

När det gäller märkningspliktiga kemiska produkter finns krav på information om ingående farliga ämnen, vilket gör det lättare att ställa längre gående krav på utfasning och miljöanpassning.

UTGÅNGSPUNKTER

Under arbetet med att ta fram kemikalieplanen har vissa rapporter, utredningar och program spelat stor roll för åtgärdernas utformning och gjorda prioriteringar. Här återges delar av det material som fungerar som utgångspunkter för kemikaliearbetet i Göteborgs Stad.

MINSKA RISKERNA MED FARLIGA ÄMNINGAR

I strategin för Sveriges arbete för en giftfri miljö, SOU 2012:38, finns insatser som behövs för att uppnå det nationella miljö kvalitetsmålet giftfri miljö. Några av dessa insatser har stor bäring även på lokal nivå.

Samhällets gemensamma ansvar för att nå miljömålet

Det behövs insatser från alla delar av samhället – myndigheter, kommuner, näringsliv och det civila samhället – för att nå målet om en giftfri miljö.

Konsumenter – såväl kommuner, statliga myndigheter, företag och enskilda – kan påverka utvecklingen genom att ställa krav på tillverkare och leverantörer att fasa ut farliga ämnen i de varor som saluförs. Kommuner bör använda de möjligheter som redan finns inom ramen för den kommunala upphandlingen. Offentlig upphandling är ett av samhällets mest kraftfulla medel för att fasa ut farliga ämnen ur många konsumentnära produkter. En målinriktad upphandling skapar därför incitament för kommunala leverantö-

rer att kunna leverera produkter och varor som inte ger upphov till hälso- och miljörisiker.

Minska barns exponering för farliga ämnen

I arbetet med att minska riskerna med farliga ämnen är barn och ungdomar särskilt viktiga. Barn och ungdomar är mer sårbara än vuxna för påverkan från farliga ämnen, bland annat eftersom deras utveckling är beroende av komplexa hormonella system.

Deras kroppar är under utveckling, exempelvis när det gäller hjärna och nervsystem, fortplantnings- respektive immunsystem och olika inre organ. Störningar på denna utveckling kan få stora konsekvenser. Barn är också mer sårbara än vuxna eftersom deras biologiska och fysiska aktivitet samt sociala beteende skiljer sig från en vuxen individ. Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt. De mindre barnen exponeras genom att de suger och tuggar på saker. De vistas också exempelvis nära golvet där de utsätts för kemikalier som binds till damm. Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemikalier än vad vuxna får. Under barndomen och ungdomen sker exponering för kemikalier framför allt i hemmet men även i förskolan och i skolan där barnen tillbringar en stor del av sin tid.

Hormonstörande ämnen kräver försiktighet

Det sker allt fler upptäckter som tyder på att så kallade hormonstörande ämnen kan skada människans fortplantning samt påverka såväl det ofödda barnet som barnets senare utveckling. Denna typ av störningar har iakttagits hos djur, både i djurförsök och i naturen.

Undersökningar från USA och Danmark rapporterar att barn kommer betydligt tidigare in i puberteten. I Danmark har man i undersökningar även sett att yngre mäns spermiekvalitet är försämrad, vilket på sikt kan hota människans fortplantningsförmåga. I vilken utsträckning dessa effekter på människan kan kopplas till exponering för kemikalier är dock fortfarande oklart. Utgångspunkten måste vara att åtgärder i enlighet med försiktighetsprincipen ska vidtas även när det råder vetenskaplig osäkerhet om riskerna.

LOKALT MILJÖMÅL FÖR GIFTFRI MILJÖ

Kommunfullmäktige har fastställt ett lokalt miljömål för giftfri miljö.

Göteborg ska vara så giftfritt att inte människor eller miljö påverkas negativt (2050).

Delmål för giftfri miljö

- Minskad förekomst av miljögifter i barns vardag (2020)
- Utfasningsämnen ska inte användas eller släppas ut i Göteborg (2020)
- Förorenade områden i Göteborg ska inte orsaka skada på människors hälsa eller miljö (2025)

Den årliga uppföljningen i miljörapporten visar att det lokala miljömålet är svårt att nå. Kemikalieplanen berör de två första av de tre delmålen.

GÖTEBORGS STADS MILJÖPROGRAM

I miljöprogrammet som beslutades av Kommunfullmäktige i december 2013 finns ytterligare åtgärder, utöver de i kemikalieplanen, som kommer att få stor betydelse för det interna kemikaliarbetet inom Göteborgs Stad.

Inför miljöledningssystem eller miljöcertifiering i alla kommunens verksamheter

Det ska finnas ett systematiskt och långsiktigt miljöarbete i alla kommunens verksamheter för att identifiera och minska verksamhetens miljöpåverkan på ett strukturerat sätt.

Ansvarig: Alla förvaltningar och bolag

Revidera programmet för miljöanpassat byggande

Programmet för miljöanpassat byggande gäller endast bostäder på kommunal mark och endast för nybyggnation. Vi ska ta fram ett komplement till programmet som omfattar all sorts nybyggnation, ombyggnation och även byggnaders livscykel.

Ansvarig: Fastighetsnämnden

Minska utbudet i Winst

Vårt webbaserade inköpssystem Winst innehåller verktyg för bedömning av vilka produkter i utbudet som är aktuella för avrop. Idag är utbudet i Winst i princip obegränsat. Vi ska minska utbudet i Winst för att det ska gå enklare att välja miljöanpassade produkter.

Ansvarig: Upphandlingsbolaget

Tydliggör miljöanpassade produkter i Winst

Idag är det frivilligt för varje leverantör att ange i Winst om produkten har någon miljömärkning. Det ska istället vara obligatoriskt att tydliggöra produktens miljöprestanda där det är möjligt, med hjälp av allmänt vedertagna märkningar eller annan beskrivning. Det ska också vara enkelt att söka efter miljöanpassade produkter i Winst.

Ansvarig: Upphandlingsbolaget

Ökat miljöfokus i utbildningen om Winst

I den utbildning som Göteborgs Stads personal får i Winst ska mer fokus ligga på att berätta hur man hittar miljöanpassade produkter samt fördelarna med att välja dessa. Miljömärkta produkter är oftast bedömda utifrån sitt kemikalieinnehåll.

Ansvarig: Upphandlingsbolaget

Öka andelen miljömedvetna inköp av inredning

Göteborgs Stad köper inredning för stora belopp årligen, vilket även innebär en stor klimat- och miljöpåverkan. Vi ska göra en strategisk satsning för att minska denna påverkan.

Ansvarig: Upphandlingsbolaget

BYGGPROCESSEN PÅVERKAR

Byggvaror är den i särklass största varugruppen sett till inköpsvolym och kostnad i Göteborg Stad. ”Gemensam byggprocess” och ”Program för miljöanpassat byggande” är befintliga arbeten som pågår i staden som på olika sätt tar hänsyn till kemikaliefrågor och substitution av farliga ämnen i byggvaror.

MILJÖBALKEN OCH ARBETSMILJÖLAGSTIFTNINGEN

Miljöförvaltningens tillsyn av stadens egna verksamheter kommer att kunna driva på processen att införa åtgärderna i planen som syftar till att följa lagstiftningen. Ambitionsnivån i planen är att alla verksamheter minst ska följa lagstiftningen men innebär också ett gemensamt åtagande att gå steget längre för att nå miljömålet giftfri miljö.

Miljöbalken lägger ett stort ansvar på varje verksamhetsutövare att se till att verksamheten inte skadar hälsa och miljö, att arbeta för att minska miljöpåverkan och att ha kunskap för att kunna uppfylla miljöbalkens krav. Detta är en följd av de allmänna hänsynsreglerna – kunskapskravet,

försiktighets- och produktvalsprincipen. Produktvalsprincipen innebär till exempel en skyldighet att undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter som kan antas vara mindre farliga. Kemikalier omfattas inte bara av miljölagstiftningen utan även av arbetsmiljölagstiftningen. Reglerna är delvis samordnade. Arbetsmiljölagstiftningen innebär att farliga kemiska produkter ska riskbedömas och har Arbetsmiljöverket som tillsynsmyndighet.

ÅTGÄRDER

Åtgärderna ska vara införda i alla berörda verksamheter i staden inom fyra år. Kemikalieplanen ska utvärderas och revideras, och en ny reviderad plan ska antas och börja gälla från och med 2018. Miljöförvaltningen ansvarar för utvärdering och revidering. I slutet av presentationerna av respektive åtgärd finns indikatorer som ska följas upp i stadens miljörapport.

PÅDRIVANDE KEMIKALIERÅD

För att arbetet med kemikalieplanen ska bli effektivt behövs en stödfunktion, ett kemikalieråd, som ska ledas av miljöförvaltningen. Kemikalierådet ska utgöras av minst två tjänster, varav en placerad på miljöförvaltningen. För att få en bred praktisk kompetens ska representanter från andra förvaltningar och bolag ingå i kemikalierådet. Deras sammanlagda arbetsinsats uppskattas till en tjänst. Varje verksamhet i staden har eget ansvar för sitt miljöarbete och att följa lagstiftningen. Upphandlingsbolaget ingår i kemikalierådet utifrån sitt uppdrag. Kemikalierådet kommer i första hand att vara rådgivande. Här nedan följer exempel på kemikalierådets uppdrag vilket också kan kompletteras utifrån verksamheternas behov.

KEMIKALIERÅDETS UPPDRAG

- samordna och stötta kemikaliearbetet i förvaltningar och bolag
- ta fram material som stöd till förvaltningar och bolag
- samordna kommunikation och utbildning om innehållet i kemikalieplanen
- administrera systemstöd för kemikaliehantering
- utvärdera redovisningar av utfasningsämnen i märkningspliktiga kemiska produkter
- delta i arbetet med att ta fram kemikaliekrav för prioriterade varor och produkter.
- ta fram underlag för förfrågan om SVHC-ämnen och hormonstörande

- ämnen i övriga varor
- utvärdera redovisningar av SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen i varor
- följa upp kemikalieplanens indikatorer i miljörapporten
- föreslå revideringar av åtgärderna i kemikalieplanen
- samverka med och påverka stadens leverantörer

FOKUSOMRÅDE GIFTFRI FÖRSKOLA

Arbetet med en giftfri förskola är ett exempel på en viktig fråga för kemikalierådet att samordna. Förskolan är den plats där många små barn vistas större delen av sin vakna tid. Det är därför viktigt att se till att inga produkter och varor som byggs in och används i förskolemiljön innehåller kemikalier med oönskade egenskaper.

För att kunna skapa en giftfri förskola behöver flera olika förvaltningar och bolag i Göteborg arbeta tillsammans, däribland stadsdelsförvaltningarna, lokalförvaltningen, fastighetskontoret och Upphandlingsbolaget. Miljöförvaltningen ska genom kemikalierådet leda stadens arbete med en giftfri förskola.

Åtgärd: Skapa en stödfunktion i staden för kemikalieplanen – ett kemikalieråd.

Ansvarig: Miljö- och klimatnämnden

Tidsplan: 2014–2017

Ekonomiska konsekvenser: Finansiering krävs av en tjänst för miljöförvaltningen och av sammanlagt en tjänst för andra förvaltningar och bolag. Ska rymmas inom befintlig ram. Extra resurser kan behövas för köp av externa tjänster.

DOKUMENTERA OCH REDOVISA ANVÄNDNINGEN AV KEMISKA PRODUKTER

Alla verksamheter inom Göteborgs Stad ska dokumentera och redovisa sin användning av märkningspliktiga kemiska produkter med ingående ämnen. Detsamma gäller användningen av märkningspliktiga kemiska produkter genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet.

Miljöförvaltningen tillhandahåller ett IT-stöd för registrering av kemiska produkter som gör det möjligt att registrera och redovisa användningen av kemiska produkter med ingående ämnen och få information om ingående ämnens farlighet. Förvaltningar och bolag i Göteborgs Stad kan ansluta sig till systemet mot en avgift, men kan även välja att använda andra system.

DOKUMENTERA

Dokumentationen, ska minst omfatta

- produktens namn
- produktens klassificering
- produktens användningsområde och årsförbrukning
- ingående ämnen med namn, CAS-nummer och koncentration
- ingående ämnens H-fraser eller riskfraser.

Denna information finns i respektive produkts säkerhetsdatablad. Kemikalierådet ska ta fram ytterligare underlag som stöd till hur och vad som ska dokumenteras.

REDOVISA

Användningen av utfasningsämnen i märkningspliktiga kemiska produkter ska årligen redovisas till miljöförvaltningen. Redovisningen ska innehålla samma uppgifter som dokumentationen ovan.

Uppgifterna ska göra det möjligt att identifiera olika grupperingar av kemiska produkter där utfasningsämnen kan vara svåra att fasa ut. Det kan till exempel vara processkemikalier eller kemikalier för laborieverksamhet. För dessa produktgrupper kan det krävas ett mer omfattande substitutionsarbete som kan samordnas av kemikalierådet.

UPPFÖLJNING AV ÅTGÄRDEN

Åtgärden följs upp i stadens miljörapport. Följande indikatorer ska redovisas.

- antal/andel förvaltningar och bolag som dokumenterar användningen av märkningspliktiga kemiska produkter, med ingående ämnen, i egen verksamhet.
- antal/andel förvaltningar och bolag som dokumenterar användningen av märkningspliktiga kemiska produkter, med ingående ämnen, genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet.

Åtgärd: Dokumentera och redovisa användningen av märkningspliktiga kemiska produkter.

Ansvariga: Alla nämnder och styrelser

Tidsplan: 2014–2017

Ekonomiska konsekvenser: Ska rymmas inom befintlig ram.

FASA UT FARLIGA ÄMNER I KEMISKA PRODUKTER

Utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan ska fasa ut i märkningspliktiga kemiska produkter. Utfasningen ska gälla den egna användningen i förvaltningens/bolagets verksamhet och användningen av märkningspliktiga kemiska produkter genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet.

FASA UT

Dokumentationen av användningen av kemiska produkter ska ligga till grund för utfasningen av märkningspliktiga kemiska produkter som innehåller farliga ämnen. Alla verksamheter ska så långt det är möjligt fasa ut

- i första hand utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan
- i andra hand prioriterade riskminskningsämnen.

UPPFÖLJNING AV ÅTGÄRDEN

Åtgärden följs upp i stadens miljörapport. Följande indikatorer ska redovisas i miljörapporten.

- mängd och antal utfasningsämnen i kemiska produkter som används i egen verksamhet av förvaltningar och bolag.
- mängd och antal utfasningsämnen i kemiska produkter som används genom inköpta tjänster och i entreprenadverksamhet av förvaltningar och bolag.

Åtgärd: Fasa ut farliga ämnen i märkningspliktiga kemiska produkter.

Ansvariga: Alla nämnder och styrelser

Tidsplan: 2014–2017

Ekonomiska konsekvenser: Ska rymmas inom befintlig ram.

STÄLL KEMIKALIEKRAV VID UPPHANDLING

Denna åtgärd är uppdelad i A. Specifika kemikaliekraV på sidan 12 och B. Ämnen i övriga varor ska redovisas på sidan 14.

Göteborgs Stad upphandlar och köper in varor, produkter, tjänster och entreprenader för stora belopp. Att ställa kemikaliekraV vid upphandlingen av dem ger stora möjligheter att minska användningen av utfasningsämnen, inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan. Vid alla upphandlingar gäller att undvika ämnen som redovisas i prioriteringslistan, se sid 15. I första hand ska kemikaliekraV för prioriterade varor, kemiska produkter, och övriga prioriterade produkter som används i barns vardag prioriteras.

För dessa varor och produkter är det nödvändigt och möjligt att ställa längre gående kraV, i denna plan kallade specifika kraV, än enbart utfasning av farliga ämnen genom till exempel miljöstyrningsrådets kriterier eller motsvarande kraV för miljömärkningar som Svanen, Bra miljöval och EU Ecolabel. Principen ska vara att staden ska ställa kemikaliekraV på de prioriterade varorna och produkterna genom att använda befintliga verktyg (se åtgärd A).

PRIORITERADE VAROR OCH PRODUKTER

De prioriterade varorna som vi ställer specifika kraV på är

- byggprodukter
- inredning
- textilier
- elektriska och elektroniska produkter
- lek- och hobbymaterial
- varor som kommer i kontakt med livsmedel

De prioriterade produkterna som vi ställer specifika kraV på är

- kemiska produkter
- kosmetiska (och hygieniska) produkter
- livsmedel

Ovanstående prioritering är gjord utifrån barns vardag, användningsmönster och sannolikheten att det här kan finnas farliga ämnen. Urvalet baseras på resonemangen i Kemikalieinspektionens rapporter Handlingsplan för giftfri vardag 2011–2014 och strategi för effektiv tillsyn över kemikalier i varor där barnperspektivet är centralt.

ÖVRIGA VAROR

För övriga varor handlar det om att få in redovisningar som informerar om innehållet av farliga ämnen för att senare kunna göra ytterligare prioriteringar.

VAROR OCH PRODUKTER I LAGSTIFTNING

I upphandlingen ses allt vi köper in, som inte är tjänster och entreprenader, som varor. Här finns en skillnad när vi talar om varor utifrån lagstiftningens definitioner och begränsningar av farliga ämnen vilket är viktigt i kemikalieplanen. Begränsningar av farliga ämnen i varor regleras av olika lagstiftningar beroende på användningsområdet. Livsmedel och material som kommer i kontakt med livsmedel regleras i livsmedelslagstiftningen. Kosmetiska och hygieniska produkter regleras i läkemedelslagstiftningen. Begränsningen av farliga ämnen och märkningen av kemiska produkter regleras i kemikalielagstiftningen, som till stora delar är harmoniserad med EU genom Reach-förordningen. I Reach skiljer man på begreppet kemisk produkt och vara vilket vi också gör i kemikalieplanen.

En *vara* definieras som ett föremål som under sin produktion får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning avgör funktionen. Till exempel en stol eller en docka.

Med *kemisk produkt* menas rena ämnen (grundämne eller förening) eller en blandning av ämnen (eller föreningar). Till exempel rengöringsmedel eller färg.

A. SPECIFIKA KEMIKALIEKRAV

Vid alla upphandlingar gäller att undvika ämnen som redovisas i Göteborgs Stads prioriteringslista, se sidan 15. Grundkravet är att SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen på SIN-listan inte ska förekomma i halter över 0,1 procent. För vissa prioriterade varor och produkter som förekommer i barns vardag ska mer långtgående specifika kemikaliekraV ställas.

SPECIFIKA KEMIKALIEKRAV

För varje upphandling som omfattar prioriterade varor och produkter vilka förekommer i barns vardag ska specifika kemikaliekraV tas fram. Alla kraV som ställs ska vara uppföljningsbara och tillvägagångssättet för uppföljningen ska vara formulerad när kraVet ställs.

Kemiska analyser kan vara kostsamma men är effektiva för att påvisa om oönskade kemiska ämnen finns i upphandlade/inköpta varor. Det är möjligt att i förfrågningsunderlag precisera att stickprov kommer att tas från det upphandlade sortimentet och att leverantören ska bekosta kemiska analyser av ett antal utpekade ämnen.

Principen är att staden inte ska bygga upp egna system för att ställa kemikaliekraV utan i stället använda befintliga verktyg, såsom Miljöstyrningsrådet kriterier. Alternativt tas kraVen fram utifrån de kriterier för kemikalier som används av miljömärkningarna

som Svanen, Bra Miljöval och EU Ecolabel. För byggbranschen finns bedömningskriterier i Byggvarubedömningen, Basta och Sunda Hus som stöd i utfasningsarbetet.

Byggvaror

Byggbranschen har kommit långt i sitt arbete med giftfritt byggande. I första hand ska farliga ämnen i varor fasas ut enligt prioriteringslistans tabell 1.1 (utfasningsämnen) och tabell 1.2 (hormonstörande ämnen). Grundkravet är att SVHC -ämnen på kandidatförteckningen inte ska förekomma i halter över 0,1 procent.

Lek- och hobbymaterial

Omfattar leksaker och andra varor för inomhus- och utomhusbruk som är avsedda för barns och ungdomars dagliga lekar och aktiviteter.

SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen i prioriteringslistan ska inte förekomma i halter över 0,1 procent.

Miljöstyrningsrådet tar fram kemikaliekraV för leksaker och andra produkter som barn kommer i kontakt med dagligen, för huvudområdena sova, leka och äta. De nya kraVen, som kommer utarbetas efter Miljöstyrningsrådets riktlinjer på uppdrag av Kemikalieinspektionen, förväntas bli klara under 2014. Resultatet av detta arbete ska beaktas.

Inredning, textilier, elektriska och elektroniska produkter

För inredning, textilier samt elektriska och elektroniska produkter bör upphandlingsunderlaget tas fram utifrån Miljöstyrningsrådets kriterier eller miljömärkningskriterier. Upphandlingsunderlaget bör tas fram utifrån de kriterier som går längst. SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen i prioriteringslistan ska inte förekomma i halter över 0,1 procent.

Miljöstyrningsrådets pågående arbete med att ta fram kemikaliekraV för leksaker och andra produkter som barn dagligen kommer i kontakt med kommer innehålla kemikaliekraV för inredning och textilier. Arbetet förväntas vara klart under 2014. Resultatet av detta arbete ska beaktas.

Kemiska produkter

För kemiska produkter finns miljömärkningskriterier från Svanen, Bra miljöval och EU Ecolabel. Vid upphandling av sådana produkter ska kemikaliekraV i första hand ställas utifrån de kriterier som går längst.

Överväg haltkraV som är lägre än 0,1 procent för utfasningsämnen och hormonstörande ämnen i prioriteringslistan.

Kosmetiska (och hygieniska) produkter

För kosmetiska (och hygieniska) produkter finns miljömärkningskriterier från Svanen, Bra miljöval och EU Ecolabel. Vid upphandling av sådana produkter ska kemikaliekraV i första hand ställas utifrån de kriterier som går längst.

Överväg haltkrav som är lägre än 0,1 procent för utfasningsämnen och hormonstörande ämnen i prioriteringslistan.

Livsmedel och material som kommer i kontakt med livsmedel

Överväg haltkrav som är lägre än 0,1 procent för SVHC-ämnen och hormonstörande ämne i prioriteringslistan. Ytterligare krav på halter av bekämpningsmedel och tungmetaller ska övervägas. Miljöstyrningsrådet har kriterier för livsmedel som kan följas.

UPPFÖLJNING AV ÅTGÄRDEN

Åtgärden följs upp i stadens miljörapport. Följande indikatorer ska redovisas.

- antal/andel ställda specifika kemikaliekraV i ramavtalsupphandlingar
- antal/andel uppföljda specifika kemikaliekraV i ramavtalsupphandlingar.

Åtgärd: A. Ställa specifika kemikaliekraV vid upphandling av prioriterade varor och produkter.

Ansvariga: Alla nämnder och styrelser.

Tidsplan: 2014–2017

Ekonomiska konsekvenser: Ska rymmas inom befintlig ram. Kemikalierådets arbete innebär samordningsvinster.

B. ÄMNEN I ÖVRIGA VAROR SKA REDOVISAS

Målet för övriga varor, det vill säga andra varor än de med specifika kemikaliekraV, är att skapa en rutin för att fråga leverantören om innehållet av farliga ämnen. Leverantören ska redovisa om SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen på SIN-listan ingår eller inte ingår i halter över 0,1 procent i varan. Det här ses som ett utvecklingsprojekt inom kemikalierådets uppdrag.

Redovisningen av SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen ska fungera som ett underlag om vilka ämnen som kan förekomma i olika varugrupper och vilka varugrupper som kan kräva ett mer omfattande substitutionsarbete.

Att redovisa om SVHC-ämnen ingår i halter över 0,1 procent är en skyldighet för leverantören i enlighet med informationsplikten i artikel 33 till Reach-lagstiftningen. Det är däremot ingen skyldighet att redovisa att de inte ingår.

Det ska finnas ett färdigt stödmaterial som ska användas vid förfrågan om SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen. Stöd materialet ska tas fram av kemikalierådet. Av materialet ska framgå att Göteborgs Stad arbetar för att fasa ut SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen på SIN-listan i varor.

UPPFÖLJNING AV ÅTGÄRDEN

Åtgärden följs upp i stadens miljörapport. Följande indikatorer ska redovisas.

- antal/andel tillfrågade leverantörer som redovisar om SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen ingår i varor som upphandlas.

Åtgärd: Ta fram och använda underlag för redovisning av SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen i övriga varor.

Ansvariga: I första steget Upphandlingsbolaget i samarbete med miljö- och klimatnämnden inom kemikalierådets arbete. I förlängningen även övriga nämnder och styrelser.

Tidsplan: 2014–2017

Ekonomiska konsekvenser: Ska rymmas inom befintlig ram. Kemikalierådets arbete innebär samordningsvinster.

GÖTEBORGS STADS PRIORITERINGSLISTA

Prioritering av ämnesegenskaper och ämnen som inte ska användas.

En lista med ett antal specifika ämnen behöver kontinuerligt uppdateras och förhindrar inte att ett önskat ämne byts mot ett annat ämne med samma egenskaper. I Göteborgs Stads prioriteringslista har vi istället utgått från ämnens egenskaper. Kemikalieinspektionen delar in särskilt farliga kemiska ämnen i utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen utifrån ämnens egenskaper. De flesta utfasningsämnen är ämnen med särskilt allvarliga egenskaper, som till exempel cancerframkallande, mutagena eller hormonstörande. Se tabell 1.1. Prioriterade riskminskningsämnen har farliga egenskaper som till exempel är giftiga, allergiframkallande och miljöfarliga för vattenmiljön. Se tabell 2.

I denna kemikalieplan används egenskapskriterierna för utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.

Det saknas i nuläget EU-gemensamma kriterier för hormonstörande ämnen, vilket i praktiken innebär att endast ett fåtal ämnen har en EU-gemensam klassificering som hormonstörande. Hormonstörande ämnen väcker så stor betänklighet och ingår i så många vardagsprodukter att arbetet

med att fasa ut dem måste påbörjas i enlighet med försiktighetsprincipen. I väntan på kriterier för hormonstörande ämnen ska hormonstörande ämnen på SIN-listan inkluderas som utfasningsämnen i det interna kemikaliarbetet i Göteborgs Stad. Se tabell 1.2.

Genom att ställa specifika krav på prioriterade varor och produkter i barns miljöer, är ambitionen att gå steget längre än att enbart fasa ut farliga ämnen. Man ska också kunna välja så miljöanpassat som möjligt eller ställa motsvarande krav.

KEMISKA OCH KOSMETISKA PRODUKTER

När det gäller kemiska produkter omfattar kemikalieplanen i första hand de produkter som är märkningspliktiga. Kosmetiska produkter omfattar även hygieniska produkter.

- I första hand ska utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan fasas ut.
- I andra hand ska prioriterade riskminskningsämnen fasas ut.

Det är möjligt att gå steget längre med dessa produkter och välja det som är bäst ur miljösynpunkt med stöd av

motsvarande kriterier för befintliga miljömärkningar.

I barns miljöer kan prioriterade riskminskningsämnen vara lika viktiga att fasa ut som utfasningsämnen. Det gäller till exempel allergiframkallande ämnen eller ämnen som är giftiga.

PRIORITERADE VAROR OCH LIVSMEDEL

Valet av varor som staden ska fokusera på i första hand är gjort utifrån barns miljöer. De varor som är prioriterade i Göteborgs Stad är

- byggvaror
 - inredning
 - textilier
 - elektriska och elektroniska produkter
 - lek- och hobbymaterial
 - material som kommer i kontakt med livsmedel
- I första hand ska SVHC-ämnen (ämnen på kandidatförteckningen) och hormonstörande ämnen på SIN-listan fasas ut.
 - I andra hand ska övriga utfasningsämnen fasas ut.

Målet är att Göteborgs Stad inte ska använda utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan. Avgränsningen till SVHC-ämnen (utfasningsämnen upptagna på kandidatförteckningen) grundar sig i att det för de flesta varor inte krävs någon information om ingående kemiska ämnen från leverantören, och leverantörernas kunskap kan vara bristfällig. Enligt informationsplikten i artikel 33 i Reach, krävs dock att leverantören lämnar information om innehållet av SVHC-ämnen, när halten av ämnet överstiger 0,1 viktprocent i varan.

Foto: Penilla Kydening

TABELL 1.1 UTFASNINGSSÄMNEN

Utfasningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Kriterierna för urvalet av denna grupp är hämtade från det nationella miljö kvalitetsmålet

Giftfri miljö. Ämnen som har dessa egenskaper identifieras enklast med hjälp av riskfraser eller H-fraser. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se.

Egenskap	Klassificering enligt KIFS 2005:7 för att fastställa egenskapen, R=riskfras	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen, H=H-fras
Cancerframkallande	R45: Kan ge cancer R49: Kan ge cancer vid inandning	H350: Kan orsaka cancer
Mutagent	R46: Kan ge ärftliga genetiska skador	H340: Kan orsaka genetiska defekter
Reproduktionstoxiskt	R60: Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga R61: Kan ge fosterskador	H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet
Hormonstörande	Se tabell 1.2	
Särskilt farliga metaller	kadmium, kvicksilver och bly	
PBT /vPvB –	Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande	
Ozonstörande ämnen	R 59: Farligt för ozonskiktet	EUH059: Farligt för ozonskiktet H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären

TABELL 1.2 HORMONSTÖRANDE ÄMNEN

Kemikalieinspektionen definierar hormonstörande ämnen som utfasningsämnen, se tabell 1.1. Det saknas dock i nuläget gemensam klassificering av hormonstörande ämnen. Med anledning av att hormonstörande

ämnen väcker stor betänklighet ska försiktighetsprincipen tillämpas. I Göteborgs Stad ska därför de hormonstörande ämnena som är upptagna på SIN-listan inkluderas som utfasningsämnen. Ämnen som har dessa

egenskaper identifieras enklast med hjälp av CAS-nummer. Informationen i tabellen är hämtad ur SIN-databasen, www.chemsec.org.

CAS nummer	Ämnesgrupp eller ämnen
1002-53-5 683-18-1 77-58-7	Dibutyltennföreningar
104-40-5 25154-52-3 90481-04-2	Nonylfenoler
1067-29-4 2279-76-7 761-44-4	Tripropyltennföreningar
127087-87-0 26027-38-3 37205-87-1 68412-54-4 9016-45-9	Nonylfenoletoxilater
140-66-9 27193-28-8	Oktylfenoler
1461-22-9 56573-85-4 688-73-3	Tributyltennföreningar

28553-12-0 68515-48-0	Diisononylfalater
639-58-7 668-34-8 76-87-9 900-95-8	Trifenyltennföreningar
68987-90-6 9002-93-1 9036-19-5	Oktylfenoletoxilater
2795-39-3 1763-23-1 29457-72-5 70225-14-8 29081-59-9	Perfluorooktansulfonicsyror
1506/02-1/21145-77-7	Tonalide
100-42-5	Styren
1163-19-5	Deca-BDE
119-61-9	Benzophenone
3380-34-5	Triclosan
556-67-2	Octamethylcyclotetrasiloxane
1222-05-5	Galaxolide
63449-39-8	Clorinated paraffins (CPs)
79-94-7	Tetrabromobisphenol A (TBBPA)
80-05-07	Bisphenol A
91-20-3	Naphtalene
98-54-4	4-Tert-Butylfenol
5466-77-3	2-ethylhexyl-4-methoxycinnamate
94-26-8	Butylparaben
94-13-3	Propylparaben

131-56-6	2,4-Dihydroxybenzophenon
131-55-5	Benzophenone 2
131-57-7	Benzophenone 3
36861-47-9	3-(4-Methylbenzylidene)camphor
15087-24-8	Benzylidene camphor
611-99-4	4,4-dihydroxybenzophenone
84-66-2	Diethylftalat (DEP)
1634-04-4	Tert-butyl methyl ether
25013-16-5	Tert-Butylhydroxyanisole
108-46-3	Resorcinol
100-02-7	4-nitrophenol
12122-67-7	Zineb
127-18-4	Perchloroethylene
137-26-8	Thiram
137-42-8	Metam-sodium
33204-76-1	Quadrosilan
84-61-7	Dicyclohexyl phthalate (DCHP)
84-75-3	Dihexylphthalate (DHP)
87-86-5	Pentachlorophenol (PCP)
110-54-3	Hexan
4151-50-2	Sulfuramid (PFOSA)
335-67-1	Perfluorooctanoicacid (PFOA)

TABELL 2

PRIORITERADE RISKMINSKNINGSSÄMNER

Prioriterade riskminskningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Ämnena måste alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan

uppkomma. Ämnen som har dessa egenskaper identifieras enklast med hjälp av riskfraser eller H-fraser. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se.

Egenskap	Klassificering enligt KIFS 2005:7 för att fastställa egenskapen, R=riskfras	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen, H=H-fras
Mycket hög akut giftighet	<p>R26: Mycket giftigt vid inandning</p> <p>R27: Mycket giftigt vid hudkontakt</p> <p>R28: Mycket giftigt vid förtäring</p> <p>R39/26: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid inandning</p> <p>R39/27: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid hudkontakt</p> <p>R39/28: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid förtäring</p>	<p>H330: Dödlig vid inandning</p> <p>H310: Dödlig vid hudkontakt</p> <p>H300: Dödlig vid förtäring (Specifik organtoxicitet - enstaka exponering)</p> <p>H370: Orsakar organskador</p>
Allergiframkallande	<p>R42: Kan ge allergi vid inandning</p> <p>R43: Kan ge allergi vid hudkontakt</p>	<p>H334: kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning</p> <p>H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion</p>
Hög kronisk giftighet	<p>R48/23: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom inandning</p> <p>R48/24: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom hudkontakt</p> <p>R48/25: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom förtäring</p>	<p>H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering</p>
Mutagent	<p>R68: Möjlig risk för bestående hälsoskador</p>	<p>H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter</p>
Miljöfarligt, långtidseffekter	<p>R 50/53: Mycket giftigt för vattenlevande organismer, kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön</p> <p>R53: Kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön</p>	<p>H410: Mycket giftig för vattenlevande organismer med långtidseffekter</p> <p>H413: Kan ge skadliga långtidseffekter på vattenlevande organismer</p>
Potentiella PBT / vPvB	Potentiellt Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande	

ORDLISTA

CAS-nummer

Identitetsnummer för kemiska ämnen som tilldelats av Chemical Abstract Services (CAS), en avdelning av The American Chemical Society. Omkring 23 miljoner föreningar har fått ett CAS-nummer hittills, och 4 000 nya får ett nummer varje dag. Syftet är att göra databassökningar enklare, eftersom kemikalier ofta har många namn.

Försiktighetsprincipen

Princip som nämns i flera internationella miljökonventioner, i miljöbalken och andra regelverk. Det finns ingen exakt definition, utan principen är mer ett förhållningssätt att i vissa lägen av försiktighetsskäl kunna agera utan exakta vetenskapliga bevis för att förhindra eventuella skador på människors hälsa och miljö. I miljöbalken är försiktighetsprincipen en del av hänsynsreglerna..

H-fras eller riskfras

Klassificering av kemiska ämnen och blandningar som talar om på vilket sätt en kemisk produkt är farlig. Klassificeringen ligger till grund för den information om faran som ska förmedlas genom märkningen på förpackningen. Idag gäller två lagstiftningar för klassificering av kemiska ämnen parallellt därför kan H-fraser eller riskfraser förekomma parallellt. Ämnen och blandningar klassificerade enligt den lagstiftning som håller på att införas, CLP, innebär att H-fraser enbart används.

Hormonstörande ämne

Ämne som påverkar hormonsystemet. Ämnen som stör balansen i kroppens hormonsystem kan ge upphov till en rad olika effekter som till exempel fortplantningsstörning eller missbildning, cancer, diabetes, hjärtkärlsjukdomar, benskörhet och skador på immunsystemet och nervsystemet. Se även tabell 1.2.

Hänsynsreglerna

De allmänna hänsynsreglerna finns i kapitel 2 i miljöbalken och ska förebygga negativa effekter av verksamheter och öka miljöhänsynen. Reglerna lägger ett stort ansvar på varje verksamhetsutövare att se till att verksamheten inte skadar hälsa och miljö, att arbeta för att minska miljöpåverkan och att ha kunskap för att kunna uppfylla miljöbalkens krav. Försiktighetsprincipen, produktvalsprincipen och hushållningsprincipen ingår bland annat i de allmänna hänsynsreglerna.

Informationsplikten enligt artikel 33 i Reach

Alla som tillverkar, importerar eller säljer varor som innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett SVHC-ämne är skyldiga att tillhandahålla sina kunder (yrkesmässiga användare) sådan information att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Denna information ska åtminstone omfatta ämnets namn. Sverige och fem andra EU-länder har tolkat haltgränsen 0,1 viktprocent i varor på följande sätt. Halten av ett ämne i en vara ska beräknas som

förhållandet mellan ämnets vikt och vikten hos individuella separerbara delar eller material som ingår i en vara. För en sammansatt vara ska utgångspunkten således vara vikten hos de enskilda separerbara delar som innehåller ämnet och inte totalvikten hos den sammansatta varan.

Kandidatförteckningen

En lista kopplad till Reach där ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper finns upptagna, så kallade SVHC-ämnen. Det är den europeiska kemikaliemyndigheten Echa som står bakom listan som har funnits sedan oktober 2008. Identifieringen av ämnen som kan hamna på kandidatförteckningen är en kontinuerlig process, vilket innebär att nya ämnen kontinuerligt förs upp på listan. När ett ämne har tagits upp på Kandidatförteckningen ställer det vissa krav på företag som tillverkar, importerar eller använder ämnet när det gäller information, anmälan och tillstånd för ämnet. Ämnen från kandidatlistan förs succesivt över till bilaga XIV (i Reach) för att tillståndsprövas. För att nå den senaste versionen av kandidatförteckningen; www.kemi.se/Documents/Forfattningar/Reach/Amnen_pa_kandidatfor-teckningen_kon-soliderad.pdf

Kemisk produkt

Kemisk produkt definieras som ett ämne eller en blandning av två eller flera ämnen. Ett ämne definieras som ett grundämne eller en förening av grundämnena.

Kosmetisk (och hygienisk) produkt

Kosmetiska och hygieniska produkter är produkter som är avsedda att användas på kroppen eller i munnen. Det huvudsakliga syftet med produkterna ska vara att rengöra, parfymera eller skydda hud, slemhinnor och tänder.

Märkningspliktig kemisk produkt

En kemisk produkt som är bedömd som farlig vid klassificering enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter (KIFS 2005:7) och CLP-förordningen. En sådan produkt ska vara märkt med farosymbol och/eller riskfras, alternativt faropiktogram och/eller faroangivelse. I produktens säkerhetsdatablad, avsnitt 2 "Farliga egenskaper" eller avsnitt 15 "Gällande föreskrifter", ska det framgå om produkten är märkningspliktig. Bakgrunden till att informationen finns i antingen avsnitt 2 eller 15 är att lagstiftningen håller på att ändras och idag gäller två lagstiftningar parallellt.

Prioriterat riskminskningsämne

Prioriterade riskminskningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Ämnena måste alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan uppkomma.

Kriterierna för ämnen är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en Giftfri miljö och Reach. Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som gör att de uppfyller minst ett av kriterierna;

- mycket hög akut giftighet
- allergiframkallande
- mutagen, kategori 3
- hög kronisk giftighet
- miljöfarligt, långtidseffekter
- potentiell PBT/vPvB

Se även tabell 2.

Prioriterade varor

Ett begrepp som används i denna kemikalieplan och som syftar på varor för vilka mer långtgående specifika kemikaliekraav ska ställas på grund av sannolikheten att farliga ämnen finns i dem och utifrån deras användningsmönster.

Reach

Europeisk ramlag för kemikalier som ersätter stora delar av de kemikalie-regler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och i Sverige. Reglerna finns i en EG-förordning och ska därför tillämpas direkt av företagen, utan att översättas i svenska regler.

Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. På svenska: Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. Förordningen trädde i kraft inom hela EU den 1 juni 2007, men bestämmelserna i Reach börjar gälla stegvis.

SIN-listan

SIN står för Substitute It Now och är en förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i den europeiska lagstiftningen REACH. Bakom listan står Internationella Kemikaliesekretariatet, ChemSec. Syftet med listan är att hjälpa företag och organisationer att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen samt minska riskerna kopplade till hanteringen av de farliga ämnen som vi fortsätter att använda. Listan uppdateras kontinuerligt och omfattar 626 ämnen i oktober 2013. På SIN-listan finns 22 ämnen/ämnesgrupper som är med enbart på grund av sina hormonstörande egenskaper. Det finns ytterligare 25 ämnen/ämnesgrupper där hormonstörande egenskaper är en av flera anledningar till att de tagits med på listan.

Substitution

Att byta ut en kemisk produkt, kemiskt ämne eller vara mot ett mindre riskabelt alternativ (annan produkt eller metod) som är likvärdigt för ändamålet.

SVHC-ämnen

SVHC står för *Substances of Very High Concern* det vill säga ämnen som inger mycket allvarliga betänkligheter. Det är ämnen som är upptagna på kandidatförteckningen och som kan bli föremål för tillståndsprövning genom Reach. Att föra upp ett ämne som SVHC-ämne på kandidatförteck-

ningen är ett första steg i processen med att införa begränsningarna i användningen med hjälp av Reach.

Säkerhetsdatablad

Ett datablad med information i 16 punkter, bland annat farliga egenskaper, sammansättning/information om beståndsdelar och toxikologisk information, som alltid måste finnas för hälso- och miljöfarliga kemiska produkter. Säkerhetsdatabladets innehåll och format är reglerat i Reach-förordningen. Distributörer och yrkesmässiga användare har i regel rätt att få säkerhetsdatablad från en tillverkare eller leverantör. Tidigare även benämnt varuinformationsblad.

Utfasningsämne

Utfasningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Kriterierna för utfasningsämnena är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en giftfri miljö och Reach. Utfasningsämnen har egenskaper som gör att de uppfyller minst ett av kriterierna;

- CMR, Cancerogen, Mutagen eller Reproduktionsstörande, kategori 1 och 2
- PBT/vPvB. Persistent, Bioackumulerande, Toxiskt/mycket Persistent, mycket Bioackumulerande
- särskilt farliga metaller: kvicksilver, kadmium, bly och deras föreningar
- hormonstörande
- ozonnedbrytande

Se även tabell 1.1.

Vara

En vara definieras i Reach som ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning avgör funktionen.

Ett exempel på en sådan vara är gummihandtagen på en cykel. Hela cykeln är en sammansatt vara, där flera varor till exempel gummihandtagen, däcken och ramen sammanfogats.

Verksamhetsutövare

Den som bedriver eller ansvarar för en verksamhet, eller vidtar en åtgärd.

Ämne

Kemiskt grundämne och föreningar av grundämnena i naturlig eller tillverkad form.

Miljö- och klimatnämndens reglemente innebär ett ansvar att leda stadens miljöstrategiska processer, bland annat genom att ta fram planer och strategier för hela Göteborgs Stad. Miljöförvaltningen har på uppdrag av miljö- och klimatnämnden arbetat fram denna kemikalieplan. Kemikalieplanen är ett styrande dokument för alla förvaltningar och bolag inom Göteborgs Stad.